

не пов'язаних з позбавленням волі: Наказ Міністерства юстиції України від 24.07.2023 № 2654/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1248-23#Text> (дата звернення: 12.10.2023).

3. Multitool PRO. Інструменти та методики соціально-виховної роботи у пробації : методичний посібник / під загальною редакцією Олени Висоцької, заступника Міністра юстиції України; Олега Янчука, директора Державної установи «Центр пробації». URL: <https://drive.google.com/file/d/1CwUuh1K1chyPuf0pW7Ef8kxcZSS8T923/view> (дата звернення: 12.10.2023)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-327-2-46>

ПРОБАЦІЙНИЙ НАГЛЯД ЯК НОВИЙ ВИД ПОКАРАННЯ І ВПЛИВ ЙОГО НА РЕЦИДИВНУ ПРОТИПРАВНІСТЬ

Телефанко Б. М.

*кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри права Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького
м. Львів, Україна*

Загальновідомо, що нині кримінально-правова боротьба із злочинністю (зокрема реалізація системи кримінальних покарань) переживає глибоку кризу. Однак за всіх недоліків органів та установ виконання покарань система кримінальних покарань залишається практично єдиним реальним і найбільш традиційним важелем стримування злочинності. Зазначене дає підстави стверджувати, що на цей час владу необхідно забезпечити ефективною стратегією протидії злочинності, яка дала б можливість з максимальною результативністю розподілити й використати всі ресурси суспільства і держави задля зменшення кількості злочинів, у тому числі шляхом застосування всіх видів покарань, надаючи перевагу альтернативним [1, с. 45–47].

7 серпня 2015 набув чинності Закон України «Про пробацію» від 5 лютого 2015 року № 160-VIII. Цей Закон визначає мету, завдання, підстави, види пробації, правовий статус персоналу органу пробації та суб'єктів пробації. Правову основу діяльності органу пробації становлять Конституція України, Кримінальний кодекс, Кримінальний процесуальний кодекс, Кримінально-виконавчий кодекс України,

цей Закон та інші закони України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Метою пробації є забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинувачених, з метою прийняття судом рішення про міру їхньої відповідальності.

23 серпня 2023 року Верховна Рада України прийняла Закон № 3342–ІХ «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань в умовах воєнного стану». Запропоновано новий «сучасний» вид покарання без ізоляції від суспільства з покладанням низки обов'язків – пробаційний нагляд. Він набуде чинності через пів року після опублікування. Пробаційний нагляд виступатиме основним видом покарання, яке полягатиме в обмеженні прав і свобод засудженого, із застосуванням наглядових та соціально-виховних заходів без ізоляції від суспільства з покладанням обов'язків на засудженого. Такий тип покарання першими стали застосовувати в 1840 році у США, Великобританії, Нідерландах.

Автор погоджується із заступницею міністра юстиції Оленою Висоцькою, що «пробаційний нагляд – це вид покарання, за якого засуджений уникає позбавлення волі, та натомість проходить виховні чи реабілітаційні заходи відповідно до строку покарання. Органи пробації надають консультації та стежать за виконанням вироку. Впровадження покарання у вигляді пробаційного нагляду сприятиме гуманізації пенітенціарної системи та розширенню можливостей для виправлення особи без ізоляції від суспільства. Також воно дасть змогу виконати рекомендації ЄСПЛ про необхідність оптимізації пенітенціарної системи і зменшення кількості засуджених». Важливо зауважити, що пробаційний нагляд може бути призначений лише за кримінальні проступки або злочини невеликої тяжкості.

У сучасних умовах питання застосування певних видів покарань є одними з найактуальніших у протидії злочинності. Однак практика призначення покарань показує, що при винесенні вироку суди внутрішньо орієнтовані на застосування покарання у виді позбавлення волі на певний строк і збільшення строків покарання за вчинення окремих злочинів, мало зважаючи на тяжкість останніх. Виконання цих покарань є недостатньо ефективним, про що свідчить високий рівень рецидивної злочинності.

Покарання у виді арешту із моменту започаткування в законодавстві суттєво змінилося й фактично втратило своє соціальне й правове призначення. Окрім того, фінансування закладів ізолювання

від суспільства осіб, які скоїли злочини, дає велике навантаження на державний бюджет. Тому система кримінальних покарань потребує змін і впровадження нових видів покарання. Відповідно, мета Закону – впровадження покарання у виді пробаційного нагляду, що сприятиме гуманізації пенітенціарної системи та розширенню можливостей для виправлення особи без ізоляції від суспільства.

Застосування покарання у виді пробаційного нагляду є прогресивною новелою та кроком до гуманізації покарань за нетяжкі кримінальні правопорушення. Таким чином, за умови створення дієвого механізму контролю органами пробації за поведінкою засуджених, пробаційний нагляд може бути дієвим покаранням, застосування якого зменшить навантаження на установи виконання покарань, а відповідно призведе до зменшення видатків на утримання осіб при відбуванні таких покарань як арешт, обмеження волі та позбавлення волі [2].

Закон передбачає розширення можливостей застосування альтернатив позбавленню (обмеженню) волі за кримінальні проступки, наприклад, пробаційний нагляд замість арешту. Варто зауважити, що пробаційний нагляд може бути призначений судом на строк від одного до п'яти років. Запроваджується обов'язок носити електронний засіб контролю. Усе це дозволить зменшити кількість засуджених у виправних центрах. Таке рішення дозволить розвантажити арештні доми й оптимізувати слідчі ізолятори, збільшити місця шляхом ліквідації арештних доміїв, зокрема, для тримання військовополонених у відповідних дільницях. Впровадження такого виду покарання – це певна вимога часу, адже ми прагнемо йти в ногу з прогресивними країнами [3].

Необхідно також сказати, що для того щоб ефективно запрацював цей Закон, необхідно збільшити чисельність штату служби пробації кваліфікованими працівниками, адже вони й до цього виконували багато покарань, альтернативних позбавленню волі. Крім цього, на думку автора завдяки новому покаранню у виді пробаційного нагляду в Україні буде більше осіб засуджених до покарань не пов'язаних з позбавленням волі. До тепер теж так вважалося, але це було завдяки звільненню від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК України), хоча це не є покаранням, бо у ст. 51 КК України такого покарання не передбачено.

Таким чином, доцільність його застосування нового покарання у виді пробаційного нагляду буде мати багато переваг, основною з яких є залишення засудженого у суспільстві і можливість виправлення без застосування більш суворих мір покарання. Ефективність виконання цього покарання буде залежити від засудженого та уповноваженого органу служби пробації. При чіткому виконанні даного покарання відбудеться зниження рівня рецидиву кримінальних

правопорушень, а також розвантаження роботи судів. Вплив покарання у виді пробаційного нагляду на кримінальну протиправність і рецидивну зокрема, буде потребувати ще додаткових досліджень.

Література:

1. Кирилюк А. В. Пенітенціарна кримінологія та спеціально-попереджувальна діяльність : Загальна частина : навч. посіб. К. : Правник : НАВСУ, 1997. 127 с.

2. Олександр Шевцов, адвокат з кримінальної практики ЮК «Ріако та партнери». URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/222662_probatsnyi-naglyad-za-kriminaln-pravoporushennya-shcho-peredbacheno-novim-zakonom (дата звернення: 17.10 2023).

3. Анастасія Доброчинська, старший партнер ЮК PRAVO GARANT. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/probatsnyi-naglyad-yak-noviy-vid-pokarannya.html>. (дата звернення: 17.10 2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-327-2-47>

ПЕНІТЕНЦІАРНА ПРОБАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАПОБІГАННЯ РЕЦИДИВНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Ткаченко П. І.

*аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Міністерства внутрішніх справ України, член Асоціації правників України,
член комітету з кримінального та кримінально-процесуального права,
член комітету з військового права, військової юстиції та захисту прав
ветеранів Асоціації правників України
м. Дніпро, Україна*

Пенітенціарна пробація, яка є однією з альтернативних форм покарання та реінтеграції осіб, вчинивших злочин, є актуальним інструментом в сучасному правосудді. Цей метод спрямований на запобігання рецидивної злочинності та ефективну реабілітацію осіб, які порушили закон. Важливість пенітенціарної пробації полягає в її здатності надати можливість засудженим повернутися до суспільства, як відповідальними та корисними членами громади, забезпечуючи тим самим безпеку та гармонію у суспільстві. У цьому контексті важливо розглянути принципи та ефективність пенітенціарної пробації, як ключового інструменту в запобіганні рецидивної злочинності та забезпеченні позитивних змін у житті засуджених осіб.